УДК 821.161.2–1.09(477.43)

Є.І.Сохацька

Співець Подільської землі: поетичний доробок Афанасія Коляновського

У статті охарактеризовані основні художні концепти поетичної творчості патріарха української поезії, уродженця Поділля Афанасія Коляновського; акцентується увага на художній своєрідності й неповторності його поетичного стилю.

Ключові слова: *концепт України, ніжний лірик, романтичне світобачення, життєстверджуюче начало.*

Про тебе думаю щодня,
Моє Поділля голубине,
До тебе йшов не навмання,
Бо ти – найкраще і єдине
А.Коляновський. Збірка
“Літоспад” – 2000 р.

Патріарх української поезії, син подільської землі Афанасій Коляновський (народився 1925 року) є автором понад 15-ти поетичних збірок. Найпопулярніші з них: **“Сльозою згірклою не змилось”** (1990), **“Повернення до себе”** (1992), **“На грані часу”** (1993), **“За словом слово”** (1994), **“Вибір”** (1995), **“Підкова на щастя”** (1996), **“З дерева буття”** (1997), **“Веління совісті”, “Очима пам’яті”** (1998), **“Цвітовидь райдужна”** (1999), **“Нерідний дід”** (1969, 2002), **“Літоспад”** (2000), **“Живу своїм”** (2003).

Творчий спалах поета припав на доленосні для України 90-ті роки – роки проголошення її незалежності. Минулася пора табу і закритого інформаційного простору. Поет, що зазнав в пріснопам’ятні радянські часи переслідувань та обмежень (піддавався остракізму можновладцями періоду застою і тривалий час був позбавлений можливості друкуватися), мов той фенікс, воскресає духом і спішить поділитися зі світом багатством своєї душі та блискучими гранями поетичного таланту.

Талант його, зрозуміло, передусім даний Богом, але відчувається добра філологічна підготовка поета. А вона справді є такою: навчався ж бо на історико-філологічному факультеті Кам’янець-Подільського педагогічного інституту (нині Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка), славного своїми літературними талантами. Тут навчалися В.Свідзінський, В.Поліщук, Л.Дмитерко, А.Сваричевський, І.Іов, В.Горбатюк, В.Нечитайло, О.Климчук та інші. Вела його по літературній стежці Євгенія Гінзбург, доцент інституту, ніжна, турботлива та високоерудована людина. Згодом вона стане наставницею ще однієї подільської зірочки, відомої української поетеси Наталії Кащук. Залюблений у класику, він творчо збагачувався, опановував її образи та прийоми, органічно вплітаючи їх у свою поетичну канву. Ремініс-

ценції з творчості Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, М.Коцюбинського, М.Рильського, В.Симоненка, Д.Павличка, переклади з С.Єсеніна та М.Ісаковського є цьому доказом.

Пора становлення А.Коляновського припадає на післясталінські часи, коли ламалися ідеологічні догми та наближалася пора хрущовської відлиги. У поезії "Під кам'янецькими каштанами" (збірка "З дерева буття", 1997) він зізнається: *О спогади студентських днів / Перед світанками рум'яними, / Як мріяли, як* ***дух мужнів*** (Є.С.) */ Під кам'янецькими каштанами [1, с. 257]*.

А те, що дух у поета мужній, козацький, справді український, свідчить уся його творчість. Концепт України, українського кореня є наскрізним, стрижневим. У підсумковій збірці "Живу своїм" поет торжествуюче твердить: Знаю: */ Мимовільно повторюсь, / Бо відрадно серцю від повторень.*

/ Як люблю свій український корінь, / Хоч і не до вподоби це комусь. ("Знаю") [1, с. 387].

Щире поетове одкровення у своїй вірності українському переплітається з різким осудом тих, які позбавлені такого відчуття національної ідентичності. Це є теж прикметною рисою його письма. Поет відкрито наступальний, не байдужий до "безбатченків зухвалих", тих, хто виявляє "лакейську сприть": *Тих не сприймаю, що не тямлять, / З якого кореня пішли. / Вони, безбатченки зухвалі / Зросли на виявах сновидь, / Однаково їм, хто медалі / Почепить за лакейську сприть. / В таких вітчизни буть не може, / Вона безмовна тінь для них, / Зате влаштують власне ложе, / Немов для ангелів святих ("Пам'ять") [1, с. 389]*.

Поет декларує себе питомим українцем, мислить і творить образне, смислово закодоване письмо виразно "українно": *Я до вас з потойбіччя прийду, / Крізь редути прорвусь неодмінно, / Зупинюсь у вишневім саду, / Обіймусь з усіма* ***українно*** (Є.С.) */ – А чи все тут у вас до ладу? / І за мною летить навздогінці: / Ми ж такі, як і ти, українці. / Я до вас неодмінно прийду. ("Я до вас з потойбіччя прийду") [1, с. 352]*.

Якщо у ранній збірці "На грані часу" образ України зашифрований в образі "рідної землі", "духу землі", "курликанні журавлів", "земного тяжіння", "отчої землі", "землі подільської", "предківських джерел", то у збірках, видрукуваних після проголошення незалежності України, концепт України є домінуючим. Він усією душею поета-патріота вітає світлий Серпень, його вибір бути на сторожі Української Державності, яку підривають власна українська зневіра та боягузтво: *В очі Серпню дихає зима. / Ще в собі холопства не збороли, / Страх який – а як без ковбаси, / Хто ми – слов'яни, чи моголи – / До Москви навернуті носи. ("Аргумент") [1, с. 179]*. Шевченкова ремінісценція із "І мертвим, і живим" ("моголи") тут влучно увиразнює ідею вірша, є підтвердженням спадкоємного відстоювання української національної ідеї.

Поет радісно вітає вільну Україну. Вона для нього "пшенична, калинова, солов'їна / Живуча незалежна Україна" ("Щасливий, хто..."). Він знаходить для неї барвисте і образне слово, слово, що ясніє надією і вірою в майбутню

"дорогу людську". У поезії "Провесінь" (збірка "Вибір") він бадьорим голосом схвалює український вибір: *Розневолена ясна година / Розворушить уяву палку, / Де весела селянська родина / Вибирає дорогу людську... ("Провесінь") [1, с. 191].*

Поважний вік та багатий життєвий досвід дають право поетові застерігати сучасників від неминучих перешкод чи труднощів на шляху українського поступу. Однією з таких є байдужість, черствість душ, не підготовлених до сприйняття нового: *Черства душа для себе і в собі, / То не питання, чом така жорстока / Байдужість розповзлася у юрбі ("Черства душа" [1, с. 252].*

Майстер пейзажних замальовок, поет засобами народного паралелізму, алегоричної символіки стверджує неминучість природного поступу до оновлення, як це і є в українському прикладі: *Така природа спраглого єства – / Позбутися холодного застою, / Щоб оживитись гранню осяйною, / Коли росою вибризне трава ("Зморожено кружляє сніг ліниво") [1, с. 271].*

Ніжний лірик використовує гнівну лексику, різкий тон, коли йдеться про недругів незалежності, тих, хто позначений рецидивами імперського мислення. Йдеться передусім про північних сусідів та п'яту колону в Україні:

І претензій у сусідів много – / Те віддай і тут їм поступись, / Скільки в них до України злого! / Все для них, як вже було колись. / Світ хотіли затягти в покору, / Жах імперський досі не затих, / Бо нічому не навчились впору, /Ніби час кривавив не для них. / Бач, яка колонія невдячна, / Розпирає збирачів пиха. / Буде наша воля необачна – / Стисне горло їй крутіж лиха ("Збирачі" земель") [1, с. 364].

Українська державність, нова доба стала міцною ідеологічною підпорою для поета. Він проявляє високу громадянську мужність, переосмислюючи та оцінюючи "червоне минуле" і, показово, самого себе. Визнати свої власні "гріхи", "гріхи молодості", за його визначенням, – це не кожному під силу. Це під силу людям мужнім і сміливим, яким є поет. У поезії "Материнський дар" він скрушно зізнається, оцінюючи своє творче ремесло – ремесло володіння таїнами материнської мови: *І каюсь – грішив я, бувало, – / В плакатному галасі днів. / Тебе шанувати не вмів / І думку вдягав як попало, / А дух туманів [1, с. 109].*

Справжнім поетовим одкровенням є вірш "Якби відразу вірив істині". Тут знову маємо самокритичні вислови ("Якби вірив істині / І слизьким словом не крутив"), нарікання на вчителів, які "не тої душі давали хліб, / Співали оди і лукавили, / За велич видаючи дріб".

Однак ці мотиви поодинокі, здебільшого в поета знаходимо інше – це декларування вірності правді, ідеалам краси та життєтворення. Свою поетичну ниву він називає "романтичною тополею" ("Мій сніп"), бо засівав її зернинами добра, справедливості та надії. Не випадково одним з улюблених поетових жанрів є жанр ідилії: *Серце потягнулось до ідилій. / Постривайте, а чому би й ні, / Як живем на Україні милій, / А не на арктичній льодині ("Любо ж як... ") [1, с. 101].*

Лише відречення від минулого дало поетові виразно проявити свою справжню суть, серцевиною якої є глибокий патріотизм, любов до матері-України. Знаменними є такі слова: *Я, звільнившись від сваволі, / Крикнув, що не блудний син ("Хочу сонця, драпну волі...") [1, с. 193]*.

Поет хоче стояти "непокірним / На крутому перехресті" ("Я хотів би..."), прилучатися до світла свободи ("Щасливий, хто...").

Власне за ці питомо українські порухи душі, признається поет, не раз сипалися удари долі на нього, гартуючи його духовну міць. У поезії "Дякую Всевишньому за час" він привідкриває завісу своїх людських страждань: *Дякую Всевишньому за час, / Що відвів мені на світі бути, / Вперто вибиратися із скрути / Із набором духу про запас. / Як мене затуркував сіряк / Усмішкою схованої злості! / Але йде до мене слово в гості – / Мабуть, то оптимістичний знак. / І тому я досі "на плаву", / Ти ж, сіренький, їж свою халву [1, с. 376]*.

Про подібне йдеться у "Сімдесятій осені" ("кривда без спокути", "сиплять ся удари"), "Над землею сум'яття хмар..." ("недобре око"), "Дивування" ("зболено час одійшов") та багато інших.

Особливо безкомпромісний поет у ревізії минулого, у зриванні масок з її червоного "обличчя", такого ненависного любителям свободи та української ідентичності. Він згадує про хвилі викошування свідомих українців, свавілля більшовицької влади: *А скільки в бойовищах вас лягло, / В гулагах за дротами постлівало! / Було жахливе невситенне зло – / Кісток йому завжди не вистачало ("Ще жменечка життя у тебе є...") [1, с. 354]*.

Темі сталінських репресій присвячено поезії "У дротах Колима, Соловки", "Було спочатку слово. Боже слово", "Дерева виросли з берізок", "Дзвін" та багато інших. Образ болю передається засобом метафоризованого письма, влучним і смислово глибоким ("І душі гриз повзучий гніт"; "Шкребеться поглинальний час, / Пелюстя щастя гине в ньому"; "І червонів програмний світ"; "Як давній біль, ятриться жаль / За всім, відібраним насильно" та ін.).

Критика сталінізму, "червоного терору" переключається у духовний план. Володіючи силою художнього узагальнення й образності, поет акцентує увагу на духовних деформаціях людської психології, спричинених нелюдським режимом. Ламалися навіть сильні особистості (яким, безумовно, є сам поет), рецидиви страху раз по раз появляються у свідомості поета. Показовим у цьому плані є вірш "Невідомість" (зі збірки "За словом слово", 1994"). Дозволю собі навести його повністю: *Гнітить повзуча свідомість, / На обезлюдненім шосе / Нема ні лялечки, натомість / З полів соломою несе. / Щораз посіпується око / І ніби зашпори в руках, / І десь* ***всередині глибоко*** (Є.С.) */ Надламує надію страх. / Це – як задавнена хвороба, / Їй не завадить екстрасенс. / Хіба що перехрестиш лоба, / Якщо вбачаєш в тому сенс [1, с. 170]*.

Так могла написати широкої душі людина, відкрита для світу, готова поділитися з іншими своїм сокровенним, болісним, тим самим застерігаючи інших від хвороби страху – тієї сумної спадщини минулого, наслідки якої відчу-

ваються сильно й сьогодні. Саме в цьому велике громадянське значення поезії А.Коляновського, її потрібність для духовного оздоровлення нації, знекровленої страшними експериментами червоних пророків.

Громадянську мужність й ідейну безкомпромісність проявляє поет, характеризуючи стан життєвого рівня населення сучасної йому рідної, але такої невдячної до одиноких і зболених життям людей України. Він не замкнувся в романтичному "флері", ідилічному тумані (хоча й називає свою поетичну ниву "романтичною тополею"). Він, як вправний хірург, розрізає болячки сучасного життєладу. Серед них – передусім бідність, матеріальна скрута людей: "Чалапає бабуся в куфайчині, / – Чи хлібця привезуть з райцентру нині..." ("З натури"); І розпинають бідну волю, / І дитинча в колисці мре..." ("Дерева виросли з берізок"). Риторичною фігурою зависає голос поета: *Не було бойовища – / А калік, а могил! / Вітер в чорному свище / Розчепіренням крил. / Хто зупинить Руїну? / Де ви, горді мужі? / Щоб спасти Україну / На обвал-рубежі [1, с. 328].*

Знаючи сучасний фізичний стан поета (втратив від фронтової рани ногу, тому й говорить про себе як "мічений залізом і вогнем"), його певну ізольованість від ритмів сучасного життя, дивуєшся із обізнаності з його проблемами і болями. Справедливо зазначив його колега по перу сучасний хмельницький поет Микола Мачківський, що вірші А.Коляновського родяться не в результаті художнього домислу, а є плоттю і кров'ю його життя. І цього треба навчитися сучасній владі, політикам, які відгороджуються від життя великим муром байдужості, нерозуміння, перетворюючись у касту. Сучасну українську владу поет називає лукавою та свавільною ("Живем, мов при дорозі", "І знову осінь, вся твоя", "За народними мотивами" та ін.), а вік – глитайським та лихоманним ("Двоє вікон").

Однак українська душа поета не озлоблена. Він – людина оптимістичного настрою, тому сподівається, що Україна подолає труднощі і світлом буде осяяне її майбуття. Тема надії передається наскрізним метафоричним образом світла, розпросторено світлограю, сонцеликого дня, мирного сонця. Він проголошує: *Злущиться духовний гніт. / Вільні без конвою, / Попливемо в тихий світ, / Де нема розбою (Збірка "За словом слово" "Фантазія") [1, с. 175].* Сподівається щиро, що "в добу нову / Прийде онукам мирне сонцеліття" ("Сподіваюсь"). Він твердо переконаний, що Україна вистраждала право на щастя: *Ллється магія щастя / Без оглядки на час, / Скільки йому удається / Супроводити нас? ("Протуберанці сонця") [1, с. 174].*

"Живчик надії", що ворушиться "на кінці мерзлоти", символізує, вірніше пророкує кінець українським злигодням. Поет є майстром метафоризованого письма, світлої образності, тому його поезія хвилює, пронизує, переконує в правоті його слова, вселяє надію. "Живи для всіх, рятуюча надіє, / Аби не знати горя і розлук", – напучує поет ("Волошка пахне любощами рук").

"Родзинкою" поетичного доробку поета є тема рідного Поділля, подільської сонячної землі, зокрема Кам'янця-Подільського. У поезіях, присвячених цій

темі, висловлені синівські почуття до отчого дому, подільських джерел та подільського хлібного поля. Це поезії "Глибока вода", "Земля подільська", "Удріївці", "Тихо долиною", "Про тебе думаю щодня", "І надихне краса", "Дзвінкого неба голубий намет...", "Материночка", "Біла квітка на воді...", "Щасливий, хто...", "Чекання" та ін.). Відомим є народне прислів'я "Де родився, там і згодився...". Хто не пориває зв'язків з малою батьківщиною, із землею батьків, із землею, з якою він пов'язаний захованою пупиною, той лише має право назватися щасливою людиною, справжнім її сином. Поет живе болями земляків, любується красою молоді ("Рідне"), віддає належне терплячим людям, хліборобським рукам. Клянеться їм в синівській любові, вдячний за натхнення і творчу силу: *Цвітуть подільські небеса, / В них щебетання ластів'яче, / Зродилось почуття юначе, / І кличе голуба яса. / В хлібах перлиниста роса / На сонці радістю проплаче, / Цвітуть подільські небеса, / В них щебетання ластів'яче. / І надихне тебе краса / Іти за щастям нетерпляче... [1, с. 385]*.

Не випадковим є у поетовому арсеналі концепт українського кореня, символу спорідненості з рідною землею, виявом його високопатріотичних почувань і переживань ("Знаю", "Пам'ять", "Щасливий, хто...", "Удріївці", "Вода", "Світ непрямий" та ін.). Поет щиро зізнається:

Знаю:
Мимовільно повторюсь,
Бо відрадно серцю від повторень.
Як люблю свій **український корінь,**
Хоч і не до вподоби це комусь *("Знаю", збірка "Живу своїм") [1, с. 387]*.

Він різко відмежовується від безбатченків, тих, що "не тямлять, / З якого кореня пішли" ("Пам'ять"). Він із тими, хто "прилучається до матері і роду / Зі свічкою, що світить на свободу" ("Щасливий, хто..."). Концепт кореня, роду доповнюється суто національними за формою концептами калини, джерельної криниці, пшеничного колосу "на подільській, грайливій землі" ("Перед світанням") та подібними. У його поезіях маємо такі українські "інгредієнти": "виноградні сині гронця", "голубочків сиза пара", "калинові листочки" ("Вишиття. Людмилі Кравчук"). Особливо велике смислове наповнення має образ калини ("Чекання", "Синій жаль" та ін.). Це образ магічний, він став символом української краси: *Полюбили в народі калину, / І калина у пісню зайшла, / І немає тій магії спину, / Як воді із ярінь-джерела ("Полюбили в народі калину") [1, с. 264]*.

Ліричний герой нічого собі не бажає іншого, *як "би краплею / народитись / І з калини навесні / так розбитись" ("Крапля")*.

Місцевий, подільський колорит забезпечується в поезіях А.Коляновського слушним і доцільним використанням діалектизмів, наприклад: "пацьорки роси", "у слоїку фус", "відерцем по цямрині", "гнилиці запашні", "бараболя на долоні", весна "зеленою шалінкою покрита" тощо.

Вдало обігрує поет місцеву топоніміку. Він проти безглуздого перейменування населених пунктів у прісноп'ятні радянські часи, що шкодило тяглості

української традиції, деформувало народну пам'ять, сприяло вирощуванню безбатченків. Такою є поезія "Тернавка". Тернавка – рідне село поета, перейменоване на Томашівку (такою є й сучасна назва). У названій поезії він обстоює вірність українським традиціям, українському кореню, що робить людину духовно багатою і повноцінною: *Тернавка – древній топонім, / І скільки вміщено у нім. / Колись так звалося село, / В якім спинався на крило. / ... Тернистий шлях є на землі, / Вінок терновий на чолі, / Тернова хустка, і в очах / Той терен, що голубить в снах / І висріблить тобі сльозу / На гожий день і на грозу. / І ще є річенька мала, / Що назву цю раніш несла / У чистій хвилі між лугів / В обіймах пишних берегів. / А нині плаче на дощах / В канаві в лютих бур'янах... / Простіть нас, предки-орачі, / Що нам, поглумленим вночі, / Відбили пам'ять і любов, / Щоб охолола наша кров, / Щоб ми сприймали за одно / Терновий цвіт і порохно. / Усі, хто стер ім'я селу, / Як суд, приймаємо хулу. / Тернаво – рідний топонім, / Живи у корені своїм ("Топонім") [1, с. 102].*

Віддає належне поет улюбленому місту своєї юності, місту-фортеці, яке звуть квіткою на камені. Зрозуміло – це Кам'янець-Подільський ("Кам'янцю-Подільському", "Кам'янецький мотив", "Студентка-подоляночка", "Під кам'янецькими каштанами", "Мій Кам'янець – доля і Мекка"). Він для поета – "місто дитячої казки", "історії здвиг", місто прекрасних парків і дивної ("у скельній петлі") річки Смотрич. Але, як завжди, його поезії одухотворені, насичені психологічними деталями, які допомагають відтворити душевний світ поета. Тут його "дух мужнів", це "місто моєї любові / Сув'язь надій і доріг" ("Кам'янцю-Подільському"). Поет признається, що через особисті обставини (втрачена нога), не може навідуватися в "квітку чудесну на камені", чим створює щемний настрій і співпереживання, хвилює читача:

Мій Кам'янець – доля і Мекка,
Яка ж ти, дорого, далека:
Випала карта така мені –
В болючу досвітню годину
До тебе лиш спогадом лину,
Квітко чудесна на камені *("Мій Кам'янець – доля і Мекка") [1, с. 390].*

Вражає тональністю і високістю поетового духу поезія "Студентка-подоляночка" (збірка "Підкова на щастя", 1996). Поет, хоча фізично ізольований від далеких центрів, проте виявляє добру обізнаність із сучасними рухами за повернення в Україну несправедливо замовчуваних імен Великих Українців. Відомим є змагання прогресивної інтелігенції, загалом широкої громадськості, за надання рідній поетовій alma-mater – Кам'янець-Подільському університету – імені його фундатора і засновника, першого ректора Івана Огієнка (1882–1972 рр.). Першою ластівкою таких домагань поета стала назва вулиці, на якій розміщений головний корпус Огієнкового дітища, вулиця Івана Огієнка. Написана в ритмі пісні (з приспівом), поезія є справжнім гімном оновленій Україні, її видатним синам, матірній землі: *Осяяна, як лугова росинка, / І буревій над нею не гуде, / По вулиці Івана Огієнка / Четверте літо дівчина іде. / Приспів:*

/ Студентко-подоляночко, / Матері поклонись, / Шляхи твої з Україною, / З дітьми її сплелись ("Студентка-подоляночка") [1, с. 223].

Відомо, що понад 30 поезій А.Коляновського покладені на музику. Хочеться сподіватися, що й ця поезія знайде свого композитора й буде співатися студентською аудиторією...

Поетика творчого доробку А.Коляновського високохудожня й креативна. За рівнем художньої майстерності та своєрідності поезії поета можна ставити у той якісно естетичний ряд, який відповідає критеріям художнього мислення.

Він досконало володіє системою творення жанрів [2,с. 239]. Йому однаково підвладні вірш-спогад, вірш-заклик, вірш-пісня, лірична мініатюра, вірш-медитація, поема (її він скромно називає спробою), сонет, балада, байка ("у два рядки"). Але особливо йому до вподоби жанр ідилії шевченківського зразка (приміром, "Садок вишневий коло хати"). Останній представляють такі поезії, як "Бабця", "Чекання", "Лебеді", "М'яка шовкова небовись...", "Був затишок у пахощах п'янких...", "Ретроспектива", "Дві октави", "Ідилічний штрих", "Попід вербами", "Всячина" та ін. Наскрізними в них є мотиви гармонії людини з природою, очікування щастя, замилування ідилією селянського життя: ... *Он пастушок жене корову з поля, / В корови вим'я повне, аж рипить. / Кипить в печі, парує бараболя, / На припічку рум'яний корж пашить, / І польове ромашкове роздолля / Згорнулося в тім хлібові умить. / Вечеряти синкові ставить мати, / І вечір йде на каганець до хати ("Дві октави", збірка "З дерева буття", 1997) [1, с. 235].*

Безумовно, шевченкові ремінісценції очевидні (вечеря матері, корова з поля). В ідилії "Небеса" зображальний план переноситься на людські образи, які втілюють звичний український уклад життя: *Такі живлющі небеса / Весна зіп'яла над собою, / Аж в'ється в дівчини коса, / Медунка впилася росою. / Бабуся вийшла на поріг, / Перехрестившись, споважніла. / До хвіртки сам онук добіг, / І горлиця затуркотіла. / Не відвертайся, доле, глянь, / Яка гармонія довкола, / І захисти від зазіхань, / Щоб дня злоба не розколола (Збірка "З дерева буття", 1997) [1, с. 273].*

Ця ідилія, можна стверджувати, є породженням романтичного світобачення поета. Це скоріше картини ностальгічні, бажані, а не відтворення реальної дійсності. Не випадково одна з ідилій називається "Ретроспектива", в якій описуються принади сільського доколгоспного життя: *Хазяйнували і жили / Із землеробної науки, / Де, як, для чого і коли / Нав'язані прикласти руки. / Був хліб і сало з часником, / І легіт, що хмарки полоще, / І церква з золотим хрестом. / Але колгоспу не було ще (Збірка "Підкова на щастя", 1996) [1, с. 215].*

Так естетичне переплітається із соціальним, глибокоідейним. Без сліз і проклять, а силою слова, його таїною поет робить гіркий присуд нелюдському більшовицькому режиму, який сплюндрував село, знищив хазяйновитих працьовитих людей. Саме таким був батько поета, його гірка доля просвічується виразно у поетових рядках на сільську тематику.

Виказують в авторові людину високого літературного смаку розсипані, як перли-самоцвіти, ремінісценції з класичної спадщини. Це образи гордих лебедів з поезії "Лебеді" М.Драй-Хмари ("Лебеді"), грому з "Гримить" І.Франка ("Невиміряний в розмаху своїм"), "красивого й корисного" з поезії "Троянди й виноград" М.Рильського ("Без повороту. Сонет"), вогнів з поезії "Досвітні огні" Лесі Українки ("Вогні"), осені з "Осені" Я.Щоголева ("Осіннє"), надії з "Contra spem spero" Лесі Українки ("Сподівання без надії"), буяння квіток з "В дорозі" М.Коцюбинського ("Запах і тінь"), морозної віхоли з "Морозенка" Панаса Мирного ("Віхола"), земного тяжіння як символу глибокого патріотизму, прив'язаності до рідної землі з поезії В.Симоненка ("Земне тяжіння"). Цей ряд можна продовжити.

Безумовно, Шевченкові ремінісценції чи не найпоширеніші. Шевченкові традиції – джерело його творчості і критерії високохудожньої образності ("До музи. Н.В.", "Удвох", "Орися, полечко, орись", "Дві октави", "До теплого сонця", "Ой, журно-журно при ясній долині", "При дорозі дві тополі...", "Рось" та ін.). Шевченкові ремінісценції – це не лише вкраплення у мовну палітру поезії, а проявляються вони здебільшого на рівні тематичному – самотність дівчат, нерозділене кохання, торжество правди тощо.

А.Коляновський є незрівнянним майстром поезій, написаних у стилі народної пісні. Він зберігає її ритмомелодику, афористичну лаконічність, народну символіку та персоніфікацію. Улюбленим художнім прийомом розгортання сюжету є принцип народного паралелізму ("Дві черешні", "На Іллі", "Хрипло ворон кряче" та ін.). Справді поетичними шедеврами можна визнати поезії "Рідна сторона", "З довголіття", "Акварель", "День здовжив на годину", "Цвіт калини", "Як сказати про сніг", "Не судилось", "Весна", "Синій жаль", "Студентка-подоляночка" та багато інших.

Грайливістю, дівочою безжурністю пройнятий вірш-пісня "Василинка-нежуринка": *Я дівчинка Василинка, / Сірі оченята, / І тоненька, як лозинка, / Ще й веснянкувата. / Я як виросла, ніроку, / Себе не впізнала, / Мала з хлопцями мороку, – / Гарбузи давала.*

Метафоричною образністю, зрілою філософічністю відзначається мініатюра "Як сказати про сніг...": *Як сказати про сніг, / Що присипав поріг, / І поля, і гаї, / Впав на коси твої? / Сонце вип'є сніги, / І розквітнуть луги, / Але в косах твоїх / Не розчешеться сніг [1, с. 184].*

Такого ж типу поезії "Весна", "На поклик мрії", "Синій жаль".

Можна говорити про музикальність та живописність поетичного письма А.Коляновського. Майстерно вкраплює він у поетичну тканину твору музичні терміни, вислови, підсилюючи метафоричну образність творів, що створює в цілому симфонічне, багатобарвне і різноголосе відтворення світу та сприяє розкриттю його філософської суті. Приміром: "органна музика небес"; сніг "з очима грає в унісон"; "стихлі астральні хорали"; "І вітру біла баркарола / Притишилась за ворітьми"; "розкрилиться рапсодія кохання"; "душа арфічно виграє"; "Землі і сонця арфовий дует / Чарує несфальшованою грою...";

“поїзд цокотів руладу / Клавішами бурих шпал”; “в увертюрі високого дня”; грак співає “хриплувате соло”; “Місячна сюїта, / Безгомінний шлях” та ін. Цей ряд можна поповнювати. Отож такі вислови надають поезії високої естетичної приваби, роблять її притягальною і чаруючою. Справжнім гімном музиці можна визнати поезію “До скрипки” (збірка “На грані часу”, 1993): *Хто тебе видумав, скрипко, / Як в струни диво вмістив? / Ллється то легко, то швидко / В душу джерельний мотив. / Ллється і не витікає, / Скрапує чаром на дно. / Тужить душа і співає. / Вчора. Сьогодні. Давно...*

Тичининський мотив “сонячних кларнетів”, божественних звуків, які покликані облагороджувати людину, тут явно відчутні. Колись назвали поета Б.-І.Антонича “майстром вибагливих метафор” (О.Олійник). Таким же майстром можна визнати А.Коляновського. Цей вид тропу підкреслює його національну приналежність не лише у змісті, але й у формі. Це не надумана, зрозуміло, програма, а внутрішня потреба поетової душі, вияв вірності світу, з якого вийшов. Приміром: “сережки бавить предківський горіх”, чоловік “Посіяв шовк-травицю / На свої сліди”, “І ячить озеленена ода / На покосах зомлілих октав”; “І місячна косинка жовторота / Над нею зачудовано висить”; “жайвір радість небесну заплів”; березень моргнув “зафіалченим оком і ліг між котиків у лозняку”; “І вечір йде на каганець до хати”; “Голубу парусину / Тчуть хмари ярові”; “перепілка літо відкотила”; “джміль положив віолончель / На мальвовий бутон”; “трелями безсонні солов’ї / Присиплять яблуневі крила”; на зустрічі з матір’ю “жаль озвався медалями / І колючістю сліз”; “розпливався наш визвольний хміль / У сльозу на знаменах звитяги” та под. Ряд можна продовжувати і продовжувати... Правда, чаруюче і захоплююче? Слова грають, захоплюють. Це і є справжня поезія!

Вигадливий поет у творенні епітетів, вони у нього наповнені кольорами усіх відтінків, дають підстави говорити про імпресіоністичне начало у його творчості. Приміром: “світанки бузкові”; “синь вечорова”; “жовтий жаль”; “волошкові рушники”; “небеса рожеволисті”; коротшають “малинові хвилини”; небеса “подільські синьолиці”; “перед світанками рум’яними”; в очах “привітні агати”; “черешні білопінні”; “обрій гне фіолетові дуги”; “вечір синьоокий”; “дзвінкого неба голубий намет”; “синій жаль”; “граки синюваті” і под.

Багато поетичних висловів А.Коляновського мають підстави стати крилатими, стати афоризмами за рівнем узагальнення і значущістю фрази: “Шаную руки, що плекають хліб”, “За літній день, що рік годує, / Вклонися трудовим рукам”, “Спинися, мить, ти чарівна”, “Поклонімось доброті” та ін.

Творче мислення поета, його оригінальність проявилася, як і в кожного справжнього поета, у творенні нових слів, новотворів чи, як називають, неологізмів, приміром: “а там – внеосяж далина”, “подаленіли імена”, “літо спад”, “бджоли зумрінь”, “зафіалчене око”, “усміхнулася віясто”, “в миротворі / Хай здоровиться й щастить”, “хліборобове село”, “жоржини дзвонять в барвоквіть”, “І немає мрієсну” та ін. Хочеться сподіватися, що вони приживуться у мовленні, збагачуючи словниковий запас рідної мови.

Де твориться – там і втрачається. Ложкою "дьогтю", як на мене, у мовній палітрі поезії є слова-"ляпи", невиправдані за тональністю і змістом! Наприклад: "... вловиш ту мить, / Зважившій міру мовчання", "ясенність полів", "внетерпляч, навмання", "підбитий підранок", "розтрушу в сумир", "... холодний небодишний твір", "не шиберне ніде". Вони потребують чи ширшого тлумачення для читача, чи відмови від них...

Отакий він – поет, людина, Майстер Афанасій Коляновський. Поет від Бога і землі. Поет життєлюб, життєстверджуючого начала, палкої віри в український день "сонцеликий". Він сповідує гасло: Найкращі ліки – гарний настрій, / В душі розлита благодать, / Добридень, люди, друже, здрастуй! / І яблуні в саду стоять [1, с. 259].

Поет духовно завжди серед людей, у нього все зв'язане із землею і духом народу. На окрему розмову заслуговують авторські посвяти своїх віршів. Вони двоякі. Деякі – мають конкретних адресатів: Григорій Даниляк, Ігор Новаковський, Г.Ілліх, Людмила Кравчук, Галина Комарницька, Діана Миндра, Микола Федунець, Леонід Танащук, Оксана Саврацька, Анатолій Балух, Тамара Гусар і Тамара Прокопчук. Деякі – заховані за криптонімами: Г.Г. ("Незабутнє"), Н.С. ("Туга"), Г.Д. ("І знову – ти!"), Н.В. ("До Музи"). І в першому, і в другому випадку хочеться більше взнати про тих друзів, приятелів чи шанувальників його таланту, адже вони зігрівають поетову душу, дають йому натхнення. Бажано, щоб упорядники видань його творів це врахували. Це розширить коло уявлень про особистісне в поета, загальнолюдське, що зробить його більш зрозумілим, своїм.

Є у поета вірш-заповіт "Онукам":

Та полишу онукам слова,
Як настане пора не вернутись.
Тільки б їм на землі не забутись –
В тих словах Україна жива! [1, с. 212].

Заповіт любити в його словах Україну – це справді заповідь навіки. І в цьому непроминальна суть поезії А.Коляновського. Вона буде жити доти, доки буде існувати українська душа та українські святощі.

Усі надії поета на молодь, молоду зміну, яка є носієм роду, його начала: *Хай доглянуть мою сіножать / Молоді молодими руками, / Ну, а птиці, що вдалеч летять, – / То природне прощання з літами! ("Прощання") [1, с. 343].*

Список використаних джерел і літератури

1. Коляновський, А. М. Вибрані твори / Упоряд. В. Білінський. Передмова Є. Сохацької / А. М. Коляновський. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2009. – 400 с.

2. Мачківський, М. Чесна і світла сповідь / Микола Мачківський // Літературна Хмельниччина XX ст. Хрестоматія / Упоряд. М. Ф. Федунець. – Хмельницький, 2005. – 507 с.

Evgenia Sokhatska

The Bard of the land of Podillya:
a poetic masterpiece of Aphanasy Kolyanovsky

In the article the main concepts of poetical works of Ukrainian poetry patriarch, who was born on Podillya are characterized, the emphasis is made on artistic peculiarity and originality of his poetical style.

***Keywords**: concept Ukraine, sensitive lyric poet, romantic word view.*

Одержано 15 червня 2015 року